

JAN SANDORSKI

POŁOŻENIE PRAWNE OSÓB WCHODZĄCYCH W SKŁAD
ORGANÓW RWPG

ORGANY RWPG

Statut Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej¹, zmieniony uchwałami XVI i XVII Sesji Rady², wymienia w art. V jako podstawowe organy RWPG — Sesję Rady, Komitet Wykonawczy, stałe komisje oraz Sekretariat³. Oto krótka charakterystyka prawna tych organów.

Sesja Rady jest najwyższym organem uprawnionym do rozpatrywania wszystkich zagadnień należących do kompetencji RWPG. W skład Sesji wchodzi delegaci wszystkich państw członkowskich. Na podstawie zmian dokonanych w czerwcu 1962 r., podstawowe uprawnienia Sesji, wynikające ze Statutu z 1959 r., przejął Komitet Wykonawczy. W związku z tym przygotowywane są dalsze zmiany statutowe.

Komitet Wykonawczy spełnia w RWPG rolę głównego organu wykonawczego. Składa się on z przedstawicieli wszystkich państw członkowskich na szczeblu wicepremierów, którzy w swych państwach zajmują się głównie współpracą gospodarczą z zagranicą. Są oni równocześnie stałymi przedstawicielami swoich państw w RWPG, posiadającymi w miejscu siedziby jej Sekretariatu swych zastępców, doradców i innych pracowników. Do czerwca 1962 r. wicepremierzy tworzyli specjalny organ RWPG istniejący pod nazwą Konferencji Przedstawicieli Krajów w RWPG. Komitet Wykonawczy posiada Biuro: do spraw zbiorczych zagadnień planów gospodarczych. Biuro to traktować należy jako organ pomocniczy⁴ Komitetu Wykonawczego

¹ Dz. U. 1960, nr 35, poz. 197.

² Komunikat z XVI Sesji RWPG z dnia 7 VI 1962 r. oraz Komunikat z XVII Sesji RWPG z 14—20 XII 1962 r., „Trybuna Ludu” z 10 VI i 22 XII 1962 r.

³ Niniejszy artykuł stanowi fragment obszerniejszej pracy poświęconej prawnomiędzynarodowym problemom RWPG.

⁴ Błędem byłoby traktowanie Biura jak organu podstawowego RWPG, tak jak to czyni L. Skibiński, *Piętnastolecie RWPG*, „Sprawy Międzynarodowe” 1964 nr 4, s. 17.

dla koordynacji planów rozwoju gospodarczego⁵. Państwa członkowskie RWPG są reprezentowane w Biurze przez zastępcę przewodniczącego państwowego organu planowania.

Powoływane przez Sesję Rady stałe komisje są organami działającymi w celu współdziałania państw RWPG w szybkim rozwoju wzajemnych stosunków gospodarczych oraz organizowania wielostronnej współpracy gospodarczej i naukowo-technicznej. Państwa członkowskie wyznaczają swego przedstawiciela w każdej stałej komisji. Obecnie w ramach RWPG pracuje około 20 komisji.

Sekretariat RWPG spełnia przede wszystkim zadania organizacyjne. Jego rola wzrosła poważnie w ostatnich latach. Sekretarz, jego zastępcy oraz niektórzy pracownicy Sekretariatu mają charakter funkcjonariuszy międzynarodowych. Są oni rekomendowani do Sekretariatu przez państwa członkowskie RWPG.

Statut RWPG przewiduje możliwość powołania innych organów, jeżeli okażą się one niezbędne.

OSOBY WCHODZĄCE W SKŁAD ORGANÓW RWPG

Powyższy krótki przegląd organów Rady pozwala dokonać wstępnego rozróżnienia osób wchodzących w ich skład. Osoby te mogą występować w charakterze przedstawicieli państw w poszczególnych organach RWPG oraz w charakterze funkcjonariuszy międzynarodowych RWPG. Występują one w interesie państwa, które je delegowało, oraz w interesie RWPG, w której organach wykonują określone zadanie. Działalność osób wchodzących w skład organów RWPG wymagała zagwarantowania im szczególnego stanowiska prawnego na terytorium państwa, którego są obywatelami, oraz na terytorium pozostałych państw członkowskich. Gwarancje te wyrażają się w przyznaniu im przywilejów i immunitetów przewidzianych Statutem RWPG, niezbędnych do wykonywania zadań. Dotychczasowa praktyka państw dostarcza szeregu podobnych przykładów na przyznawanie przywilejów dyplomatycznych, w formie umowy międzynarodowej, osobom wchodzącym w skład organów utworzonych przez państwa. Z tego punktu widzenia zasługuje na uwagę art. 105 § 2 Karty ONZ, który przyznaje przedstawicielom państw w ONZ oraz funkcjonariuszom ONZ przywileje, jakie są niezbędne do niezawisłego wykonywania ich funkcji. Są one sprecyzowane w przyjętej przez państwa członkowskie ONZ w 1946 r. Konwencji o przywilejach i immu-

⁵ Por. wstęp do Uchwały tymczasowej o Biurze Komitetu Wykonawczego do spraw zbiorczych zagadnień planów gospodarczych — przyjętej przez Komitet Wykonawczy 28 IX 1962 r. (*Osnownyje dokumenty SEW*, t. I, Moskwa 1963, s. 45.

nitetach ONZ oraz przedstawicieli członków i funkcjonariuszy⁶. Analiza Konwencji oraz aktów prawnomiędzynarodowych dotyczących omawianej kwestii potwierdza tezę, że każde państwo wyraża swą zgodę na przyznanie przywilejów, licząc się z korzyścią własną i danej organizacji międzynarodowej. Jakikolwiek ograniczenie pozycji prawnej przedstawiciela państwa w organizacji międzynarodowej czy też jej funkcjonariusza mogłoby spowodować poważne komplikacje w funkcjonowaniu organów tej organizacji⁷, a co za tym idzie w pracy całej organizacji.

Przedstawiciele 8 państw socjalistycznych podpisali 14 XII 1959 r. w Sofii oprócz Statutu RWPG, Konwencję o zdolności prawnej, przywilejach i immunitetach RWPG⁸. Weszła ona w życie 13 IV 1960 r. Konwencja jest przekonującym dowodem troski państw członkowskich o należytą sprawność RWPG w podejmowanych przez nią działaniach. Znajdują w niej wyraz dwie podstawowe zasady prawa międzynarodowego: zasada suwerennej równości państw członkowskich oraz zasada nieingerowania w wewnętrzne sprawy innych państw. Szczególną rolę w Konwencji odgrywa zasada proletariackiego internacjonalizmu wraz z wynikającą z niej zasadą braterskiej współpracy.

Zasada proletariackiego internacjonalizmu stanowi *signum specificum* stosunków panujących między państwami członkowskimi RWPG, nie tylko w jej ramach, ale i w dwustronnych stosunkach tych państw⁹. Ta zasada przeradza się z moralno-politycznej w prawnomiędzynarodową, pociągającą za sobą zobowiązania dla państw w płaszczyźnie stosunków prawnych¹⁰. Jej zakres jest szeroki i obejmuje podstawowe zasady socjalistycznych stosunków międzynarodowych¹¹. Takie ujęcie zasady proletariackiego internacjonalizmu wzbudza wątpliwości odno-

⁶ Dz. U. 1948, nr 39, poz. 286.

⁷ Pozycję prawną osób wchodzących w skład organów organizacji międzynarodowej może regulować dodatkowo porozumienie między tym organem a państwem, na którego terytorium znajduje się jego siedziba. Tak się stało w wypadku Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości będącego organem ONZ. Przywileje i immunitety członków Trybunału i jego funkcjonariuszy określa porozumienie zawarte w formie wymiany pism między prezesem Trybunału J. G. Guerrero i holenderskim ministrem spraw zagranicznych J. H. van Roijen z 26 VI 1946 r. Porozumienie to zostało zatwierdzone rezolucją Zgromadzenia Ogólnego ONZ z 11 XII 1946 r. („Zbiór Dokumentów” 1947, nr 8—9, poz. 29, 30, 31).

⁸ Dz. U. 1960, nr 35, poz. 199 — zmieniona na XVII Sesji RWPG.

⁹ W. Szurszałow, *Międzynarodnye principy sotrudnicestwa socyjalistycznych gosudarstw*, Moskwa 1962, s. 8 i n.

¹⁰ G. Tunkin, *Nowyj tip międunarodnych odnoszenij i międunarodnoje prawo*, „Sowietskoje Gosudarstwo i Prawo” 1959, nr 1, s. 85.

¹¹ E. Usienko, *Osnownyje międunarodno-prawowyje principy sotrudnicestwa socyjalistycznych stran*, „Sowietskoje Gosudarstwo i Prawo” 1961, nr 3, s. 16.

szące się do jej praktycznej przydatności jako zasady prawa międzynarodowego¹². Dlatego też podkreślając jej ideologiczny charakter, należy uwypuklić rolę, jaką odgrywa w Konwencji. Zasada proletariackiego internacjonalizmu stanowi wraz z określoną w art. I p. 2 Statutu RWPG, zasadą braterskiej pomocy — naczelną gwarancję prawidłowego ukonstytuowania i należytej realizacji uprawnień osób wchodzących w skład organów RWPG.

ZDOLNOŚĆ PRAWNA RWPG

Określenie stanowiska prawnego osób wchodzących w skład organów RWPG musi być poprzedzone ustaleniem pozycji prawnej RWPG, która jest uregulowana przez jej Statut oraz Konwencję o zdolności prawnej, przywilejach i immunitetach RWPG (cytowana dalej jako „Konwencja”).

Art. XIII p. 2 Statutu RWPG stanowi, że „Rada [. . .] korzysta na terytorium każdego z państw z przywilejów i immunitetów niezbędnych do wykonywania funkcji i osiągnięcia celów przewidzianych niniejszym Statutem”. Głównym atrybutem RWPG jest posiadanie przez nią zdolności prawnej¹³. RWPG jest więc osobą prawną uprawnioną do zawierania umów, nabywania, dzierżawienia i zbywania mienia oraz do dokonywania czynności procesowych (art. I Konwencji). Z tym uprawnieniem są związane przywileje i immunitety dotyczące nietykalności lokali (art. II p. 1), zwolnienia od wszystkich bezpośrednich podatków, opłat państwowych i lokalnych (art. II p. 2) oraz od opłat celnych i ograniczeń przy imporcie i eksporcie przedmiotów przeznaczonych do użytku wewnętrznego (art. II p. 3). Problem ulg w zakresie łączności został rozwiązany na podstawie klauzuli największego uprzywilejowania. RWPG przysługują nie mniej korzystne warunki w zakresie taryf i stawek pocztowych aniżeli te, z których korzystają w państwie członkowskim przedstawicielstwa dyplomatyczne. W nauce uznano słusznie, że świadczy to o dyplomatycznym charakterze stosunków RWPG z jej członkami¹⁴.

Zdolność prawna RWPG wynikająca ze Statutu i art. I Konwencji

¹² L. Ciamaga, H. de Fiumel, *Struktura i formy prawne RWPG*, „Studia Prawnicze” 1963, z. 2, s. 238.

¹³ Zdolność prawną posiada również Międzynarodowy Bank Współpracy Gospodarczej, który powstał w 1963 r. na mocy Umowy o rozliczeniach wielostronnych w rublach transferowych i o utworzeniu Międzynarodowego Banku Współpracy Gospodarczej, *RWPG. Wybór materiałów i dokumentów*, Warszawa 1964, s. 245.

¹⁴ Por. I. Bliszczenko, *K woprosu o priwilegiach i immunitetach Sowietia Ekonomiczeskoj Wzaimopomoczi*, Moskwa 1961, s. 127.

jest zdolnością prawną prawa wewnętrznego, w szczególności prywatnego. Państwa członkowskie zadeklarowały gotowość traktowania RWPG jako osoby prawnej prawa wewnętrznego. Porządek prawny tych państw chronić więc będzie interesy i majątek RWPG na ich terytorium.

Obok osobowości prawnej RWPG uzyskała zdolność do działań prawnych, szczególnie do zawierania umów cywilnoprawnych. Takiemu rozumieniu treści art. I Konwencji nie przeszkadza fakt, że kompetencja do zawierania umów nadana jest w umowach międzynarodowych, jakimi są Statut i Konwencja. Ustalenie, że członkowie RWPG nadali jej niektóre cechy podmiotowości¹⁵; wiąże się w komentarzach z powoływaniem na art. XIII Statutu. Uważa się, że ten artykuł oraz Konwencja nadały RWPG międzynarodową zdolność prawną na terytorium państw członkowskich¹⁶.

W nauce prawa międzynarodowego przez międzynarodową zdolność prawną rozumie się zdolność do tego, by być podmiotem międzynarodowych praw i obowiązków. Tymczasem uprawnienia wynikające z art. I Konwencji mają typowy charakter prywatnoprawny¹⁷.

Jak z powyższego wynika, błędem byłoby interpretowanie art. I pkt a Konwencji jako normy nadającej RWPG prawo do zawierania umów międzynarodowych. Niektórzy autorzy, wychodząc z założenia, że prawo to jest najistotniejszym dowodem posiadania przez organizację podmiotowości prawnomiędzynarodowej, doszukują się go w art. X i XI Statutu¹⁸. Artykuły te dotyczą kontaktów RWPG z państwami nieczłonkowskimi oraz innymi organizacjami międzynarodowymi i nie nadają RWPG *expressis verbis* prawa do zawierania umów międzynarodowych. Coraz częściej jednak RWPG zawiera z państwami umowy międzynarodowe¹⁹.

Dalsze rozważania dotyczące *iuris contrahendi* RWPG oraz posiada-

¹⁵ Por. I. Bliszczenko, op. cit., s. 128.

¹⁶ Por. P. Tokariewa, *Międzynarodnyje ekonomiczeski je organizacii socyjalistycznych stran*, Moskwa 1962, s. 280—282.

¹⁷ Por. P. Kalensky, *Rada wzajemně hospodářske pomoci ve světle mezinàrodního prava*, „Rozprawy Czechosłowackiej Akademii Nauk”, z. 10, s. 37, oraz H. de Fiumel, *Status prawny RWPG*, „Państwo i Prawo” 1960, z. 10, s. 556.

¹⁸ I. Łukaszuk, *Międzynarodnaja organizacja kak storona w międzynarodnyh dogovorach*, SJMP 1960, s. 152. P. Kalensky pisze, że „Rada niewątpliwie [podkr. J. S.] posiada uprawnienia do zawierania umów międzynarodowych” (op. cit., s. 37).

¹⁹ Przykładowo wymienić można porozumienie między RWPG i Jugosławią z 17 IX 1964 r., podpisane przez sekretarza Rady N. Faddiejewa i charge d'affaires SFRJ w Moskwie F. Górskiego o udziale Jugosławii w pracach niektórych organów RWPG („Trybuna Ludu” z 18 IX 1964 r.), oraz niepublikowaną dotychczas umowę między rządem PRL a RWPG z 22 II 1963 r. o uregulowaniu kwestii związanych z położeniem prawnym instytucji RWPG w Polsce („Trybuna Ludu” z 23 II 1963 r.).

nia przez nią podmiotowości prawnomiędzynarodowej wykraczałyby znacznie poza zakres niniejszego artykułu. Należy jednak dodać, że często przyjmuje się fakt korzystania z przywilejów i immunitetów przez organizację międzynarodową (przedstawiciele państw członkowskich w jej organach oraz funkcjonariuszy takiej organizacji) za dowód istnienia podmiotowości prawnomiędzynarodowej tej organizacji²⁰.

Istnienie zdolności prawnej RWPG poszerza zakres działań osób wchodzących w skład jej organów. Dokonywanie czynności stanowiących efekt tej zdolności w znacznej mierze obciąża funkcjonariuszy RWPG. Przykładem tego jest umowa zawarta między rządem PRL i RWPG o uregulowaniu kwestii związanych z położeniem prawnym instytucji RWPG w Polsce²¹. Zgodnie z przepisami tej umowy, sekretarz RWPG działający w charakterze jej funkcjonariusza, w związku z posiadaniem przez RWPG zdolności prawnej, dokonuje szeregu istotnych czynności. Ustala on między innymi z właściwymi organami polskimi warunki dzierżawy pomieszczeń instytucji RWPG w Polsce (art. II. p. 1), wyraża zgodę na wstęp przedstawicieli władz polskich na teren tych pomieszczeń (art. III), ustala także z władzami polskimi warunki obsługi instytucji RWPG. Uprawnienia wynikające z tej umowy są zgodne z przepisami art. IX statutu, na mocy którego sekretarz, jako główny funkcjonariusz RWPG, jest upoważniony do jej reprezentowania wobec osób urzędowych i organizacji państw członkowskich. Sekretarz może upoważnić swoich zastępców oraz innych funkcjonariuszy Rady do występowania w jego imieniu.

PRZYWILEJE I IMMUNITETY PRZEDSTAWICIELI PAŃSTW CZŁONKOWSKICH WCHODZĄCYCH W SKŁAD ORGANÓW RWPG

Zakres podmiotowy. Konwencja w art. IV obejmuje pojęciem „przedstawiciele państw będących członkami Rady” dwie zasadnicze grupy osób. Są to: 1. stali przedstawiciele państw w RWPG, ich zastępcy oraz doradcy i eksperci; 2. szefowie, członkowie i sekretarze delegacji oraz doradcy i eksperci (art. IV p. 5)²².

²⁰ Por. S. Kryłow, *Materiały k historii Organizacji obiediniionych Nacji*, Moskwa 1949, s. 249; F. Kożewnikow, *Uczebnoje posobije po mieżdunarodno publicznomu prawu*, Moskwa 1947, s. 54; D. Lewin, *Osnownyje problemy sowriemiennogo prawa*, Moskwa 1958, s. 85; I. Bliszczenko, op. cit., s. 125; L. Ciamaga i H. de Fiumel, op. cit., s. 266.

²¹ Umowę omawia starannie H. de Fiumel, *W sprawie położenia prawnego instytucji RWPG w Polsce*, „Państwo i Prawo” 1964, nr 4, s. 662—665.

²² Dla odróżnienia ich od stałych przedstawicieli państw w Radzie przyjmujemy dalej określenie „przedstawiciele państw w organach Rady”.

Stały przedstawiciel państwa w RWPG jest, jak już powiedziano, równocześnie przedstawicielem państwa w Komitecie Wykonawczym, a więc w organie Rady. Jego zastępcy oraz doradcy i eksperci nie wchodzi z reguły w skład organów RWPG. Zgodnie z art. IV p. 2, „stali przedstawiciele państw w Radzie i ich zastępcy korzystają oprócz przywilejów i immunitetów wymienionych w punkcie 1 niniejszego artykułu, z przywilejów i immunitetów udzielanych w danym państwie przedstawicielom dyplomatycznym”. Są to te przywileje, które w art. 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36 i 37 wylicza Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych z 18 IV 1963 r.²³, oraz które przewiduje prawo zwyczajowe.

Druga grupa przedstawicieli wchodzi całkowicie w skład organów Rady. Skład personalny tej grupy ulega fluktuacjom w zależności od woli organu państwowego wyznaczającego delegację państwa do organu RWPG. Ograniczenie tej reguły wprowadza cytowany art. VII p. 1 Statutu, przewidujący obligatoryjne zasiadanie zastępcy szefa rządu państwa członkowskiego w Komitecie Wykonawczym. Sesja RWPG składa się z delegacji wszystkich państw członkowskich. Każde państwo ma prawo delegowania swoich przedstawicieli w składzie przez niego przewidzianym. Regulamin sesji RWPG²⁴ w art. 7 ustala, że delegacji mogą towarzyszyć doradcy, eksperci i niezbędny personel techniczny. Interpretacja p. 5 tego artykułu pozwala stwierdzić, że osobom towarzyszącym szefowi delegacji i jego zastępcom, z wyjątkiem personelu technicznego, przysługują przewidziane przez Konwencję przywileje i immunitety. Uczestnikami Sesji mogą być również zaproszeni przedstawiciele innych państw oraz organizacji międzynarodowych (art. 8 Regulaminu sesji). Nie są oni jednak objęci konwencją. Regulamin Komitetu Wykonawczego²⁵ w rozdz. IV art. 8 stanowi, że każde państwo członkowskie nominację swego przedstawiciela w Komitecie oficjalnie zgłasza sekretarzowi RWPG, który informuje o tym pozostałe państwa członkowskie.

W posiedzeniu Komitetu mogą brać udział zaproszeni przez sekretarza, na mocy decyzji Sesji lub samego Komitetu, przedstawiciele państw nieczłonkowskich i organizacji międzynarodowych. Konwencja również nie reguluje stanowiska prawnego tych przedstawicieli.

Organem pomocniczym Komitetu Wykonawczego jest Biuro do spraw

²³ Zbiór Dokumentów 1963, nr 6, poz. 91.

²⁴ Przyjęty na XIII Sesji Rady 29 VII 1960 r. i zmieniony na XVII Sesji Rady 20 XII 1962 r. *RWPG. Wybór materiałów i dokumentów*, op. cit., s. 208.

²⁵ Przyjęty 12 VII 1962 r. i uściślony przez Komitet Wykonawczy 20 XII 1962 r. (*Osnownyje dokumenty SEW*, op. cit., s. 33).

zbiorczych zagadnień planów gospodarczych, w którym każde państwo członkowskie RWPG jest reprezentowane przez zastępcę przewodniczącego państwowego organu planowania (art. VII p. 1 Statutu). Nie istnieje norma prawna regulująca problem przywilejów i immunitetów osób wchodzących w skład Biura. Praktyka pozwala domniemywać, że te osoby są traktowane podobnie jak przedstawiciele państw członkowskich w organach RWPG.

Każde państwo członkowskie wyznacza swoich przedstawicieli do stałych komisji (art. VIII p. 1 Statutu i rozdz. IV art. 12 Typowego regulaminu stałych komisji RWPG)²⁶. Na czele delegacji stoi jeden z jej członków. Państwo członkowskie ma obowiązek poinformowania sekretarza o nominacji. Ten z kolei zawiadamia inne państwa oraz przewodniczącego komisji. W posiedzeniach komisji uczestniczyć mogą obok przedstawicieli innych stałych komisji i przedstawicieli Biura Komitetu Wykonawczego do spraw zbiorczych zagadnień planów gospodarczych — reprezentanci zaproszonych państw i organizacji międzynarodowych.

Delegacja państwa w komisji składa się z szefa, członków, doradców, ekspertów i personelu technicznego (rozdz. IV art. 14 Typowego regulaminu). Uwaga poczyniona przy okazji omawiania składu delegacji państwa na Sesję RWPG, a dotycząca stanowiska prawnego personelu technicznego ma zastosowanie w tym wypadku.

Rozdz. XII art. 39 Typowego regulaminu przewiduje powstanie, w razie potrzeby, organów pomocniczych komisji. Skład i kompetencje tych organów, a także terminy posiedzeń określa zainteresowana komisja. Konwencja nie wprowadziła osobnej normy, nadającej przywileje i immunitety osobom wchodzącym w skład takich organów pomocniczych.

Zakres przedmiotowy. Przedstawiciele państw członkowskich w organach RWPG korzystają na terytorium każdego takiego państwa z przywilejów i immunitetów niezbędnych do wykonywania funkcji i osiągnięcia celów przewidzianych statutem (art. XII p. 2 Statutu). Tak więc przedstawicielom przy wykonywaniu obowiązków służbowych przysługuje: 1. immunitet osobisty w zakresie aresztowania lub zatrzymania, a także immunitet od jurysdykcji organów sądowych co do wszystkich czynności wykonywanych przez nich w charakterze przedstawicieli; 2. nietykalność wszystkich papierów i dokumentów; 3. ulgi celne w stosunku do ich bagażu osobistego; 4. zwolnienie od osobistych świadczeń oraz od podatków bezpośrednich i opłat od poborów wypłacanych przedstawicielom przez państwo delegujące (art. IV p. 1 Kon-

²⁶ Przyjęty przez XIII Sesję Rady 29 VII 1969 r. i zmieniony z mocy decyzji XVI Sesji Rady przez Komitet Wykonawczy 20 XII 1962 r. (RWPG. *Wybór materiałów i dokumentów*, op. cit., s. 216).

wencji). Przytoczone postanowienia nie dotyczą wzajemnych stosunków między przedstawicielem a organami państwa, którego jest obywatelem.

Należy szczególnie podkreślić, że zarówno zdolność prawna RWPG i jej przywileje na terytorium państw członkowskich, jak i przywileje i immunitety przedstawicieli państw w organach RWPG mają charakter zdecydowanie funkcjonalny²⁷. Są one skuteczne wyłącznie w toku wykonywania funkcji²⁸. Przyjęcie zasady swobody funkcji umożliwiło przedstawicielom należyte pełnienie obowiązków bez obawy o narażenie się na skargi cywilne, postępowanie karne oraz bez konieczności ponoszenia ciężarów publicznych i innych powinności.

Przedstawiciel państwa w organach RWPG, podobnie jak przedstawiciel dyplomatyczny, korzysta ze szczególnego stanowiska prawnego, gdyż jest on reprezentantem państwa lub też interesu organizacji międzynarodowej. Przywileje i immunitety przedstawiciela w organach RWPG istnieją w interesie państwa i organizacji, a nie dla dobra jednostki z nich korzystającej²⁹.

Stwierdza to art. IV p. 3 Konwencji: przywileje i immunitety są udzielane wyłącznie w „interesie służby”. Ten sam artykuł określa obowiązek zrzeczenia się immunitetu przysługującego przedstawicielowi państwa w organie RWPG. Praktyka państw-członków organizacji międzynarodowych z reguły opiera się na zasadzie uchylania immunitetów.- Następuje to wówczas, gdy przedstawiciel popełni poważne lub rażące przestępstwo albo też gdy takie uchycenie jest wskazane³⁰. Powyższa zasada została zastosowana w przytoczonym art. IV p. 3 Konwencji. Każde państwo członkowskie RWPG ma prawo i obowiązek zrzec się immunitetu przysługującego przedstawicielowi, jeżeli jego zastosowanie stoi na przeszkodzie wymiarowi sprawiedliwości, a zrzeczenie się immunitetu nie spowoduje szkody tym celom, dla których go ustanowiono.

PRZYWILEJE I IMMUNITETY FUNKCJONARIUSZY RWPG

Zakres podmiotowy. Skład osobowy Sekretariatu³¹ oprócz Statutu (art. IX p. 1) reguluje szczegółowa w swych przepisach Uchwała o Sekretariacie RWPG³² oraz załącznik do Uchwały o zasadach Wynagrodzenia pracowników Sekretariatu RWPG³³.

²⁷ A. Uschakow, *Der Rat Jür gegenseitige Wirtschaftshilfe*, Kolonia, s. 55—56.

²⁸ P. Kalensky, op. cit., s. 37.

²⁹ Por. A. Klafkowski, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 1964, s. 209.

³⁰ Por. L. Ehrlich, *Prawo międzynarodowe*, Warszawa 1958, s. 315.

³¹ Uległ on w ostatnich latach poważnemu zwiększeniu. W styczniu 1962 r. pracowało w Sekretariacie 200 osób, a w styczniu 1964 r. — 420 osób. Por. P. Jaroszewicz, *O kierunkach pracy RWPG*, „Życie Gospodarcze” 1964, nr 4.

Istotne znaczenie tej Uchwały wymaga poświęcenia jej szczególnej uwagi, tym bardziej że jak dotychczas nie doczekała się ona w publikacjach wystarczającego omówienia.

W rozdz. II p. 1 Uchwała wymienia osoby wchodzące w skład Sekretariatu Rady. Są nimi obok sekretarza, jako głównego funkcjonariusza RWPG i jego zastępców: specjaliści od spraw gospodarczych państw członkowskich; specjaliści od zagadnień prawnomiędzynarodowych, statystycznych, finansowych i innych; członkowie personelu technicznego i służby. Wszystkie te osoby, z wyjątkiem członków personelu technicznego i służby³⁴, muszą być obywatelami państw członkowskich i muszą być przez nie rekomendowane (rozdz. II p. 2 Uchwały). Dopuszcza się więc implicite ewentualność posiadania przez członka personelu technicznego i służby innego obywatelstwa niż obywatelstwo któregoś z państw członkowskich.

Sekretarza RWPG wyznacza Sesja Rady, a jego zastępców Komitet Wykonawczy (art. IX p. 1 Statutu i rozdz. II p. 3 Uchwały). Kadencja Sekretarza i zastępców trwa cztery lata i może być powtórzona.

Kwestię obsadzenia stanowiska wakującego w Sekretariacie Rady przez specjalistę z takiego czy innego państwa członkowskiego rozstrzyga Komitet Wykonawczy, zgodnie z planem rozdziału funkcji pomiędzy poszczególne państwa RWPG. Następnie sekretarz powiadamia zainteresowane państwo o podstawowych warunkach, jakie powinien spełniać jego kandydat na specjalistę w Sekretariacie. Powinien on wykazać się koniecznym przygotowaniem teoretycznym i praktycznym, umiejętnościami organizacyjnymi oraz wystarczającą znajomością języka roboczego RWPG. Państwo dokonuje rekomendacji kandydata na specjalistę i dostarcza sekretarzowi niezbędnych danych o nim (p. 2 załącznika do Uchwały). Gdy przedstawienie kandydata napotyka poważne trudności, państwo powiadamia o tym sekretarza w ciągu 3 miesięcy od dnia podjęcia przez Komitet Wykonawczy decyzji o obsadzeniu funkcji. W takim wypadku sekretarz może przedstawić do rozpatrzenia Komitetowi Wykonawczemu propozycję obsadzenia funkcji przez specjalistę będącego obywatelem innego państwa członkowskiego (p. 6 załącznika do Uchwały).

Szef wydziału zbiorczych prac ekonomicznych i kierownicy grup w tym wydziale, jak również kierownicy innych wydziałów Sekretariatu wyznaczani są przez Komitet Wykonawczy po ustaleniu ich kandydatur

32 Przyjęta przez konferencję przedstawicieli państw w Radzie 3 II 1961 r. i zmieniona przez Komitet Wykonawczy 12 VII, 28 IX i 20 XII 1962 r. (*Osnownyje dokumenty SEW*, op. cit., s. 59).

³³ *Osnownyje dokumenty SEW*, op. cit., s. 65.

³⁴ Rozdz. II p. 2 Uchwały w ogóle o nich nie wspomina.

z Biurem Komitetu Wykonawczego do spraw zbiorczych zagadnień planów gospodarczych i ze stałymi komisjami RWPG.

Pozostali specjaliści są mianowani przez sekretarza RWPG zgodnie z zatwierdzonymi planami rozdziału funkcji. Piastują oni swe stanowiska przez 4 lata. Okres pełnienia funkcji może być przedłużony o dalsze 4 lata lub o okres krótszy (p. 7 załącznika do Uchwały).

Ta procedura obsadzania funkcji nie dotyczy członków personelu technicznego i służby. Personel techniczny Sekretariatu składa się w zasadzie z obywateli państwa, w którym posiada swą siedzibę Sekretariat lub jego wydział obsługujący komisję RWPG. Przyjęcie do pracy i zwolnienie jest regulowane przez prawo państwa, którego obywatelem jest angażowany członek personelu technicznego. Członkami służby mogą stać się osoby, które stale przebywają w państwie siedziby Sekretariatu lub jego wydziału. Prawo pracy tego państwa określa tryb przyjęcia do pracy i zwolnienia (p. 8 załącznika do Uchwały). Przytoczone wyżej przepisy potwierdzają tezę o fakultatywnym obywatelstwie państwa członkowskiego osób wchodzących w skład personelu technicznego i służby.

Postanowienia Uchwały o Sekretariacie RWPG i jej załącznika (szczególnie — rozdz. II p. 2 i 5 Uchwały i p. 8 Załącznika) oraz art. V p. 1 Konwencji³⁵ pozwalają stwierdzić, że istnieje pewna grupa pracowników Sekretariatu RWPG, która nie korzysta z przywilejów i immunitetów. Są to członkowie personelu technicznego i służby. Pozbawienie ich przywilejów i immunitetów jest równoznaczne z pozbawieniem pozycji funkcjonariusza międzynarodowego³⁶. Pozostałe osoby wchodzące w skład Sekretariatu RWPG mają przywileje i immunitety wynikające z Konwencji i są zgodnie z art. IX p. 3 Statutu funkcjonariuszami międzynarodowymi.

Z a k r e s p r z e d m i o t o w y. Funkcjonariuszami międzynarodowymi RWPG są obywatele państw członkowskich RWPG, którzy z jej upoważnienia dokonują czynności służbowych, zmierzających do realizacji jej interesów. Funkcjonariusze ci mają, na mocy Konwencji, następujące przywileje i immunitety, skuteczne na terytorium każdego państwa RWPG: nie podlegają odpowiedzialności sądowej i administracyjnej za wszelkie czynności wykonywane przez nich w charakterze funkcjonariuszy; są zwolnieni od świadczeń osobistych; są zwolnieni od podatków

³⁵ Brzmi on: „Komitet Wykonawczy Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej ustala, na wniosek Sekretarza Rady, kategorie funkcjonariuszy, do których mają zastosowanie przepisy niniejszego artykułu. Nazwiska takich funkcjonariuszy podawane są okresowo przez sekretarza Rady krajom — członkom Rady”.

³⁶ Por. H. de Fiumel, op. cit., s. 557.

bezpośrednich i potrąceń z poborów wypłacanych im przez Radę; mają prawo korzystania z takich ulg celnych w stosunku do ich bagażu osobistego, jakie przysługują odpowiadającym im rangą pracownikom przedstawicielstw dyplomatycznych w danym państwie (art. V p. 2 Konwencji). Sekretarzowi RWPG i jego zastępcom przysługują, obok przywilejów wyliczonych tu, przywileje i immunitety przyznawane w danym państwie przedstawicielom dyplomatycznym. Konwencja w p. 5 art. V pozbawia funkcjonariuszy RWPG, będących obywatelami państwa, w którym znajduje się organ RWPG ich zatrudniający, prawa do zwolnień od świadczeń osobistych oraz zwolnień od podatków bezpośrednich i potrąceń z poborów wypłacanych im przez RWPG.

Umowa między Polską a RWPG w sprawie położenia prawnego instytucji RWPG w Polsce reguluje tę sprawę inaczej. Ustala mianowicie, że Sekretarz Rady i władze polskie będą porozumiewać się w sprawie określania listy funkcjonariuszy, którzy są obywatelami polskimi. Będą oni korzystać z tymczasowych ulg w zakresie świadczeń osobistych, włączając w to powinności wojskowe (art. VII p. 4). Ten przywilej jednakże ma charakter tymczasowy. RWPG wydaje wszystkim funkcjonariuszom zaświadczenia, które stanowią wobec władz polskich dokumenty stwierdzające prawo ich posiadaczy do korzystania na terytorium Polski z przywilejów i immunitetów przyznanych przez Konwencję (art. VII p. 2).

Podobnie jak w wypadku przedstawicieli państw członkowskich w organach RWPG, tak i w przepisach Konwencji dotyczących funkcjonariuszy międzynarodowych RWPG jest uregulowana możliwość zrzeczenia się immunitetu. Ma to zastosowanie wtedy, jeżeli zdaniem sekretarza, immunitet stoi na przeszkodzie wymiarowi sprawiedliwości. Takie zrzeczenie nie może wyrządzić szkody interesom RWPG.

Do kompetencji Komitetu Wykonawczego RWPG należy zrzecanie się immunitetu przysługującego sekretarzowi RWPG oraz jego zastępcom. Tę samą funkcję spełnia sekretarz RWPG w stosunku do pozostałych jej funkcjonariuszy międzynarodowych (art. V p. 4 Konwencji).

Przywileje i immunitety nadawane są funkcjonariuszom wyłącznie w interesie RWPG, w celu umożliwienia swobodnego i należytego wykonywania czynności służbowych. Jest to przejaw szerokiego zastosowania zasady swobody funkcji w Konwencji. Na ten fakt zwraca uwagę większość autorów zajmujących się tą problematyką³⁷.

Interesujące uwagi na temat stanowiska prawnego funkcjonariuszy RWPG czyni I. Bliszczenko³⁸. Jego zdaniem, funkcjonariusze mają po-

³⁷ P. Kalensky, op. cit., s. 36; A. Uschakow, op. cit., s. 56, H. de Fiumel, op. cit., s. 557; I. Bliszczenko, op. cit., s. 125.

³⁸ I. Bliszczenko, op. cit., s. 128.

zycję przedstawicieli dyplomatycznych szczególnego rodzaju, reprezentujących RWPG i chroniących jej interesy. W związku z tym powinni oni być traktowani w państwie, na którego terytorium przebywa zatrudniający ich organ RWPG, tak jak przedstawiciele dyplomatyczni. Funkcjonariusze RWPG wchodzą w skład korpusu dyplomatycznego jako niezależna grupa. Mimo że funkcjonariusz czasowo przebywa na terytorium państwa, którego jest obywatelem, to wchodzi on nadal w skład korpusu dyplomatycznego w państwie, w którym znajduje się organ RWPG. Tę poglądy Bliszczewki nie wydają się trafne w całości. Jedynie sekretarz RWPG i jego zastępcy wskutek przepisów art. V p. 3 Konwencji są zbliżeni w charakterze swego stanowiska prawnego do przedstawicieli dyplomatycznych państw. Nie można jednak tego powiedzieć o pozostałych funkcjonariuszach międzynarodowych RWPG.